

annak a papnak, a ki állását vagy a szózéket az evangéliom hirdetése helyett szociális agitációkra használja fel, mert az egyháznak bármely tisztátalan szövetkezése „e világ hatalmasságaival“ keservesen boszúlja meg magát. A keresztyén szellem, mint a bölcsesség, igazság és szeretet szelleme, ellentétben áll bármely paktálással a „világi“-nak körében a mammónnak szolgálatában. A socialismussal szemben egészen másnemű feladatai vannak az egyháznak, mintsem hogy szolgálva nemzetgazdasági műveket írasson vagy socialistikus elméleteket tárgyal-tasson, melyek utóljára sem volnának egyebek, mint felemás theologiai-socialistikus-nemzetgazdasági dilletáns-munkák, arra szánva, hogy egyik-másik szociálpolitikai nézetnek propagandát csináljanak. Az egyháznak a maga hatásával át kell járnia az egész emberi életet: a családot, államot, társadalmat; csak hogy ezt sohasem teheti más módon, mint a Krisztus evangéliomának erőteljes hirdetésével s a belmisszió philanthrópikus műveinek önzetlen szolgálatával. Különösen a munkásosztály erkölcsi életének megújítása a községi élet alapján képezi az egyház egyik főfeladatát, mert egészséges keresztyénség csak egészséges községi élet alapján épül föl. Tüntesse fel az egyház a vagyon s a gazdaság igazi rendeltetését, mely „hű sáfarkodás céljából“ bízott a gazdagokra s kísérje szeretetteljes segítségével a szegényeket. A könyörülő szeretet megtestesült igéje maga Krisztus, midőn mondá: „Szegények mindig lesznek veletek.“ De értesse meg egyúttal az egyház a maga híveivel azt is, hogy a felebaráti szeretetnek csak kicsiny része az alamizsnázkodás. A felebaráti szeretetnek első sorban a mindennapi életet kell átjárnia és megnemesítenie; sőt a felebarátokkal való minden viszonyt a polgári és üzleti életben is meg kell az önzéstől tisztítani. Ez aztán a legfőbb és legjobb alamizsna, a melylyel embertársainknak, szegényeknek és gazdagoknak egyaránt szolgálhatunk. E részben az üzleti élet minden tisztességtelen konkurrentia vagy szociális strike-mozgalmak kizárásával igazán „a szeretet műhelye.“ Luther szerint sincs jobb alamizsna, mint a becsületesség és egyeneslelkűség az üzleti összeköttetésekben s a kötelesség hűségese teljesítése az egyén minden pályáján. Az evangéliom alapelvein nyugvó eme szociális békének jöjjön el az ő országa mi közöttünk és mi bennünk!

Eperjes.

DR. SZLÁVIK MÁTYÁS.

Trendelenburg bölcséleti rendszere tekintettel Kantra.

Irtá: Gál Kelemen. Kolozsvárt, 1895. 8°, 78. l.

Derék kis dolgozat, melyet a szerző a bölcsészet-doktori vizsgálatra nyújtott be. Trendelenburg mindenestre nagyon eredeti bölcsész, ki a tudományos módszert kívánja megalapítani s az emberiség közös munkásságának célját, eredményeit kiemelni, ő az, ki a

bölcseletet a megismerés törvényére tereli vissza, a mint szerző mindjárt a bevezető sorokban ráítal erre. Gál értekezése három részre oszlik; az elsőben Trendelenburg bölcseleti rendszerének főbb pontjait, a másodikban Kanthoz való viszonyát tárgyalja, végül a harmadikban philosophiáját méltatja és bírálja.

Trendelenburg bölcseleti rendszerében hypothetikus úton halad, különös előszeretettel foglalkozik a mozgás tevékenységeivel s ezek eredményeivel. Ő az, ki az a priori és az a posteriori megismerés közötti viszonyt is következetesen iparkodik meghatározni, sokat foglalkozik a cél fogalmával, melyet megokolni is igyekezett. A gondolkodás és lét közötti viszonyt a constructiv mozgás elve által logikailag magyarázta. Ő az erkölcs körét a szerves fogalmából fejt ki s Isten létét az absolutum alapján mutatja ki.

Szerző Kanttal a tért és időt, a kategoriák tanát s a célfogalom magyarázatát, illetőleg hasonlítja össze s kimutatja, hogy a közte és Kant közti különbség legszembeütőbbben mindjárt a formai logika meghatározásánál tűnik ki. Kant szerint ugyanis a formai logika a gondolkodás formáinak tárgyalásánál a tartalmat nem veszi figyelembe, míg Trendelenburg szerint a tárgyak természetével való kölcsönhatásra ki kell terjeszkednie.

Mindezt Gál a befejező részzel együtt, mely a Trendelenburg egész bölcselete bírálatát foglalja magában, röviden, értelmesen és — mi fő — szabatosan adja elő s a siker, melyet ezen értekezésével és szóbeli vizsgája alapján aratott, csak buzdításul szolgálhat a jövőre.

A Siebmacher-féle „Wappenbuch.“

E nagy czímeres könyv az erdélyi nemességről szóló részének megjelent az 5-ik füzete, melyben Csergheő Géza és Bárczay Oszkár folytatólagosan közlik az erdélyi nemesség czímereit. Jelen füzetben a következő családok czímerai vannak meg: Cata, Chaborcha, Chák, (a, b.) Cható, Cseh (dévai, előnév nélkül, micskei), Chiarnay, Chiarnó (I, II.), Chikós, Chinetti (a, b.), Chiongor, Chiorba, Christán, Chiának, Chianadi Chiemeki, Chyep, Chyoma, Closius, Colosváry, Conrád (heiden-dorffi, előnév nélkül, sonnensteini, előnév nélkül), Csaholczy, Csáni, Császár, Császkay, Csató (I. II.), Csausz, Csegezi (bágyoni, csegezi), Cseh (I. II. alsó csernátoni, IV. szent-katolnai a), szent-katolnai b), Csehi, Csengery, Csere, Cserényi (a, b.), Cserépi, Cserey, Csergő, Csernátony (I. II.), Csernovai, Csiaholczy, Csieray, Csigedy, Csik-Szt.-Tamási, Csikós (al. Ónady), Csiky, Csiokási, Csipkés, Csiszér, Cszimadia (al. Szeghalmi), Csók, Csókási, Csolnokosi, Csompor, Csongrádi, Csongvai, Csonka (I. tövisi, josipláposi), Csorbai, Csordás, Csupor (monoszlói, II.), Cyriák, Czák, Czakó (I. II.), Czech, Czéke, Cziabay, Cziáky, Cziabák (palotai, II.), Cziendi, Czigler, Czikó, Czirke, Czóbel, Czók, Czyeke,

Daczó, Dajka, Dalmi, Damó, Danes (illyefalvi, oroszfalvi, III.), Dániel, Daróczy, Darvas (a), csatószeghi b), hosszúaszói), Dávid, Deák (feltholti, I. II.), Debreczeni (I. II. debreczeni, IV. szigetih, saroglyáni, zágoni), Debrényi, Décsy, Deczky, Deésházy, Deési, Delney, Dely (I. hosszúaszói, III.), Demby, Demenchy, Demeter (kállói, al. Szabó, czikborsovai), Demjén (I. II.), Derecskey (I. csatári), Deres, Deseő (Iosonczy, herpali, III.), Désy, Dévay (I. feleenyedi, III.), Diák, Dicső, Dienes, Dietrich, Digh, Dindár, Diósgyőri, Diószegi (I. II. al. Fodor, vámosgálfalvi), Dobay (I. a és b, kis és nagy dobai), Dobóczy, Dobokay (a. b. c.), Dobos, Dobosi, Dobozy, Dobrul, Doczó, Dóczy, Doma, Domány, Dombráva, Domby (ikafalvi, b.), Domokos (bélmegyeri, II.), Donáth (pálosi, ajtai, III.), Dorogffly (a. b.), Dragomér, Drágos, Dragota, Dragsan, Dragumér, Dragus (I. II.), Drakulya, Dull, Durka, Ecsedi, Egeressy, Egerházy, Egyed, Elek (mártontelki, sacska), Elekes, Éles (I. II.), Éltető, Endes (csikszentmártoni, csikszentsimoni, a. és b.), Enyetter, Eördögh (zoltáni, bágyoni, eördögh-keresztúri), Eösy, Eötves. (I. II.), Eperjessy, Epirota, Erdélyi (mindszenti, técsői, III., IV., V.)

Különfélék.

A Hóra-lázadás történetéhez.

Egyedi Efraim zalathnai albiró hivatalos jelentése a lázadás keletkezéséről a vármegye alispánjának.

Zalathna, 1784. nov. 17.

Spectabilis ac Generose Domine
Ordinarie Vice Comes!
Domine mihi humillime colendissime!

Nagy-Enyedről 10-a praesentis dátált két rendbeli Commissioját a Tkts Úrnak alázatosan vettem, melyeknek egyike a nép lecsendesítése iránt négy punktumokból áll, a másikban pedig parancsolja a Tkts Úr, hogy minden 24 óra alatt a tumultuans parasztságnak progressussát és felzudulásának okát investigálljam és a Tkts Úrnak referálljam. Melyekre én a parasztságtól is, de nevezetesen a tolvajok kezéből egy ingben, lábravaóban megszabadult *Bardotz András* uramtól, ki ezen dominiumnak Fiscalis Regiussa és a ki Verespatakban (ez Abrudbányának egyik része) a tolvajoktól körülvéttetven a *Lőrincz Pál* úr házában, moni hogy a tolvajoknak nagyobb részét, mely mintegy 700 emberből állott, jól esmerete és különös tapasztalt jó emberei is voltak a fővebek között szintén három óráig beszélgetett ő vélek míg a dühös sereg megérkezett és a duláshoz kezdett. Ezek ő kegyelmének beszéllettek, ő kegyelme pedig nekem, hogy ezen felzendült parasztságnak főzendítője és vezére 1-o *Horja*, (így) *alias Nyikula Ursz*, 2-do *Kerpenyesi Kloska Juon*, 3-o ugyan kerpenyesi egy *Dsurs* nevű, 4-o *Nyikula Ursznak fiától nevendékény fia*; jelen vagyon vélek Abrudbányáról anyja sok rendbéli megveréséért elszökött *Martzi Samu* nevű nemes ember, ez fátyollal be fedezett ábrázattal jár, egy herélt, jó forma barna lovon; vagyon még ezen kívül 5 Körösből jött, sereggel járó, de Abrudbányáról tolvajágiért profugiált jó forma, közép idejű ember, de nevére nem emlékezők *Bardotz* uram, vagyon a Körösből még egy *Görög* de ezt sem esmérte *Bardotz* uram. Ezek, a mint *Bardotz* uram mondja és mások is refe-